

УДК 796.22;796.07

О. В. Хацаюк

О. А. Моргунов

О. А. Ярещенко

НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ВІЙСЬКОВО-ПРИКЛАДНИХ НАВИЧОК ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА АКТИВНОЇ ОБОРОНИ КУРСАНТАМИ-ПРАВООХОРОНЦЯМИ

Розглянуто проблему застосування сучасних технічних засобів навчання, спрямованих на якісне й прискорене вдосконалення військово-прикладних навичок та спеціальної фізичної підготовленості курсантів-правоохоронців.

Ключові слова: курсанти, поліцейські, сучасні технічні засоби навчання, засоби індивідуального захисту, засоби активної оборони, тактична підготовка, спеціальна фізична підготовка, витривалість, заходи фізичного впливу.

Постановка проблеми. У системі професійної освіти правоохоронців МВС України широко використовуються різноманітні способи і засоби вдосконалення практичної підготовленості майбутніх офіцерів до виконання завдань за призначенням.

Програми професійного становлення майбутніх офіцерів-правоохоронців МВС України ґрунтуються на виконанні вимог законів України, зокрема “Про Національну поліцію України” [1] та “Про Національну гвардію України” [2].

На Національну гвардію України (НГУ) покладено такі основні функції: захист конституційного ладу України, цілісності її території від спроб зміни її насильницьким шляхом; охорона громадського порядку, забезпечення захисту та охорони життя, здоров'я, прав, свобод і законних інтересів громадян; участь у забезпеченні громадської безпеки та охороні громадського порядку під час проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій та інших масових заходів, що створюють небезпеку для життя та здоров'я громадян; участь у припиненні масових заворушень, що супроводжуються насильством над громадянами, та інші функції [2, ст. 2].

Відповідно до викладеного вище сучасний правоохоронець повинен: бути професійно підготовленим, відмінно володіти засобами індивідуального захисту та активної оборони, бути фізично розвинутим; уміти правильно застосовувати заходи фізичного впливу (прийоми рукопашного бою) та володіти іншими

військово-прикладними навичками, необхідними для виконання поставлених перед НГУ завдань.

Нестабільна політична обстановка в Україні, високий рівень злочинності обумовлюють значну кількість випадків застосування військовослужбовцями НГУ та поліцейськими фізичної сили, спеціальних засобів, засобів індивідуального захисту та активної оборони, табельної вогнепальної зброї. Тому актуальним є упорядкування змісту навчального матеріалу з дисциплін “Тактична підготовка військ”, “Спеціальна фізична підготовка”, “Вогнева підготовка” із виділенням найбільш надійних та ефективних прийомів і способів, спрямованих на виконання завдань за призначенням.

У зв'язку з використанням новітніх методичних напрацювань, сучасних технічних засобів навчання (СТЗН) у зазначеному напрямі наукових досліджень скорочуються терміни навчання й удосконалення техніки і тактики застосування засобів індивідуального захисту та активної оборони під час практичних занять з “Тактичної підготовки військ”. Це дає змогу зменшити кількість поранень, загибелі правоохоронців під час ліквідації масових заворушень, виконання інших функцій, покладених на НГУ, і значно підвищує рівень професійної підготовленості тих, хто навчається.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Засоби активної оборони захищають громадян та працівників МВС України, активно впливаючи на правопорушників з метою

припинення їхніх протиправних діянь. У цьому розумінні зазначені засоби захисту можна назвати зброєю особливого призначення. До цієї групи спецзасобів належать: гумові та пластикові кийки; газові гранати, балончики та пристрої (пістолети, револьвери тощо) для відстрілу патронів, споряджених сльозогінним газом та гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії; наручники; електрошокові пристрої [3].

Засоби індивідуального захисту призначені для захисту життєво важливих органів людини від можливих поранень холодною та вогнепальною зброєю. До них належать: шоломи, бронжилети, протиударні та броньові щити [3].

Протягом 1960–1970 рр. протиударні щити надходили на озброєння спеціальних підрозділів поліції США, Японії та інших капіталістичних держав. Щити забезпечували захист від ударів холодною та імпровізованою зброєю (нерідко виготовленою кустарним способом), крім цього щити забезпечували захист від металевих снарядів (каміння, пляшок, прутів та ін.) [4]. Основні типи захисних щитів, які на цей час використовуються правоохоронцями системи МВС України, наведено у табл. 1.

З урахуванням того факту, що рівень спеціальної фізичної підготовленості курсантів правоохоронців МВС України значно впливає на ефективність виконання ними завдань за призначенням, проаналізовано джерела стосовно науково-методичної бази підготовки правоохоронців зі спеціальної фізичної підготовки [5].

Про вплив фізичних вправ на формування

адаптаційних реакцій організму, що є прийнятним для застосування у процесі вдосконалювання військово-прикладних навичок та розвитку фізичних якостей, викладено у праці [6].

Основні складові професійно-прикладної (спеціальної фізичної) підготовки співробітників органів внутрішніх справ наведено у [7].

Особливості застосування диференційованого підходу до фізичної підготовки військовослужбовців різних професійних груп викладено у [8].

У праці [9] розглянуто проблему адекватності у діях як критерію ефективності спеціальної фізичної підготовленості курсантів вищих навчальних закладів системи МВС.

Заслужують на увагу праці [10, 11], у яких розкриваються проблеми багаторічної підготовки курсантів-правоохоронців на різних етапах навчання у системі професійної освіти.

Крім цього нашу увагу привернула праця [12], у якій викладено основи методики застосування інтегрованого підходу до розвитку та вдосконалення спеціальної фізичної підготовленості курсантів-правоохоронців.

Незважаючи на значну кількість праць наведеного напрямку досліджень, питань комплексного вдосконалення військово-прикладних навичок курсантів-правоохоронців із використанням сучасних технічних засобів навчання під час практичних занять з “Тактичної підготовки”, “Спеціальної фізичної підготовки” не виявлено.

Викладене вище обумовлює **актуальність і мету статті** – розроблення та апробація сучасних тренажерів для вдосконалення військово-прикладних навичок курсантів Національної академії Національної гвардії України.

Т а б л и ц я 1

Основні техніко-тактичні характеристики захисних щитів, які використовуються правоохоронцями МВС України

№ пор.	Тип захисного щита	Основні техніко-тактичні характеристики
1.	“Вітраж М”, “Вітраж АТ”	Протиударні пластикові та металеві щити, які захищають від ударів камінням, палицями, металевими прутами та іншими предметами
2.	БЗТ-75	Броньовий захисний титановий щит, що захищає від куль пістолетів, револьверів та гладкоствольних рушниць. Площа захисту – 25 дм ² , маса 4,5 кг. Час безперервного носіння – 4 год
3.	БЩ-82	Бронещит, що захищає від куль пістолетів, револьверів, мисливської гладкоствольної рушниці, АКМ. Площа захисту – 57 дм ² , маса 18 кг. Час безперервного носіння – до 2 год
4.	“Забор”	Захищає від куль пістолетів, револьверів, рушниць, АКМ, гвинтівки М-16 (США). Площа захисту – 80 дм ² , маса 35 кг. Час безперервного носіння – 1 год

Виклад основного матеріалу. На базі Національної академії Національної гвардії України та Харківського національного університету внутрішніх справ було проведено педагогічний експеримент, у якому взяли участь курсанти старших курсів (курсанти НАНГУ у кількості 80 осіб; курсанти ХНУВС у кількості 40 осіб, розподілених на експериментальну групу (Ег) та контрольну групу (Кг) по 40 осіб та 20 осіб відповідно, вік досліджуваних 18-23 роки).

На початку педагогічного експерименту досліджувані курсанти за рівнем спеціальної фізичної підготовленості та військово-прикладними навичками застосування засобів активної оборони й індивідуального захисту практично не розрізнялися.

Під час практичних занять з “Тактичної підготовки військ” (ТПВ), “Спеціальної фізичної підготовки” (СФП) досліджувані курсанти Кг використовували традиційну методику вдосконалення військово-прикладних навичок застосування засобів індивідуального захисту та активної оборони (гумові кийки, щити “Вітраж”), а також загальноприйнятну методику розвитку і вдосконалення спеціальної витривалості та заходів фізичного впливу.

У свою чергу, представники Ег під час комплексних практичних занять з ТПВ, СФП використовували експериментальну методику, спрямовану на вдосконалення військово-прикладних навичок застосування засобів індивідуального захисту та активної оборони з використанням СТЗН. Крім цього, використовувався комплекс методичного

забезпечення, спрямований на прискорений розвиток та вдосконалення спеціальної витривалості та техніки застосування заходів фізичного впливу.

З метою розвитку спеціальної витривалості та вдосконалення військово-прикладних навичок використання штатних захисних щитів “Вітраж” або їх аналогів застосовано тренажер “Щит-1” (рис. 1).

Штатний щит “Вітраж” оснащено чавунною пластиною вагою 12 кг, яка закріплена за допомогою болтів на місці розташування передпліччя руки. Таким чином, загальний центр маси щита зміщено, що додатково впливає на розвиток статичної та динамічної сили і розвиток спеціальної витривалості.

На всіх етапах педагогічного експерименту проводилася фото-відеозйомка. Відзнятий матеріал аналізувався, систематизувався, на основі чого було внесено корективи до програм індивідуального рухового вдосконалення військовослужбовців НГУ та поліцейських.

До змісту комплексних практичних занять з ТПВ та СФП додатково було внесено:

- 1) підготовчі вправи, які сприяли приведенню організму досліджуваних курсантів до виконання фізичних вправ та прийомів, передбачених планом заняття;
- 2) почергове використання досліджуваними курсантами впродовж 6-8 хв тренажера “Щит-1” під час групових вправ з відпрацювання елементів бойового порядку (див. рис. 2);
- 3) відпрацювання прийомів бою гумовою палицею (див. рис. 3);
- 4) імітацію дій агресивно налаштованого натовпу проти бойових порядків (див. рис. 4 і 5).

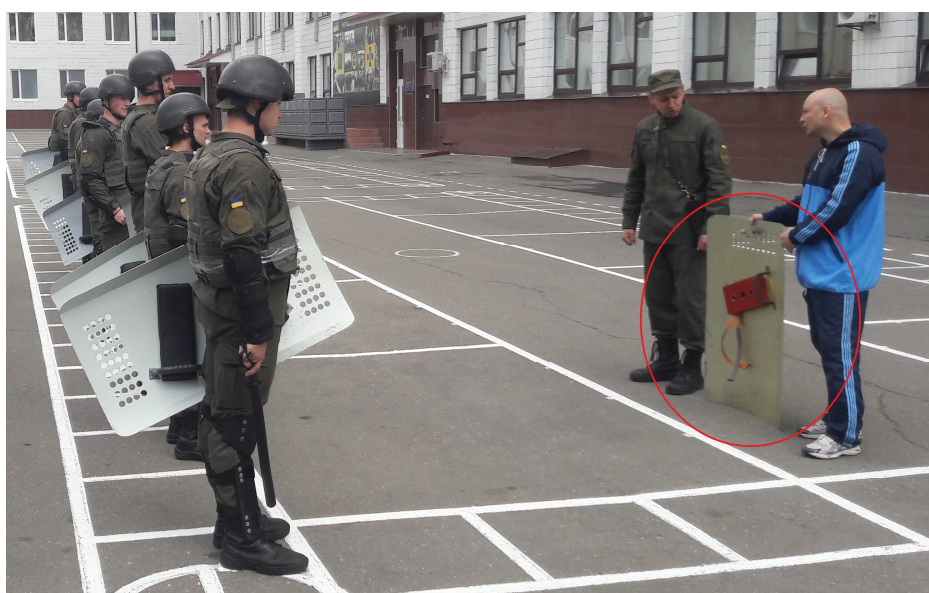

Рис. 1. Тренажер “Щит-1” (виділено колом) під час комплексних практичних занять з “Тактичної підготовки військ” та “Спеціальної фізичної підготовки”

Рис. 2. Використання тренажера “Щит-1” під час групових вправ з відпрацювання елементів бойового порядку (“Щит-1” виділено колом)

Рис. 3. Відпрацювання прийомів бою гумовою палицею (колом виділено військовослужбовця з тренажером “Щит-1”)

Рис. 4. Фрагмент удосконалення елементів бойового порядку під час імітації дій агресивно налаштованих осіб

Рис. 5. Фрагмент відпрацювання ввідної, спрямованої на визначення слабких точок бойових порядків, передбачених планом комплексного заняття

Після закінчення педагогічного експерименту (жовтень-листопад 2017 р.) оцінено зміни досліджуваних показників у Кг та Ег (результати надані у табл. 2).

Комплексні заняття з ТПВ та СФП проводилися впродовж указанного вище періоду (1 раз на тиждень, у години самостійної роботи). Крім цього проводилися планові заняття зі СФП та ТПВ, передбачені розкладом занять, під час яких використовувалася розроблена методика розвитку та вдосконалення військово-

прикладних навичок і спеціальної фізичної підготовленості, що створило позитивний довготривалий ефект функціональної готовності для курсантів Ег (див. табл. 2).

Слід зауважити, що рівень спеціальної фізичної підготовленості суттєво підвищився. На рисунках 6 і 7 надано середні результати виконання курсантами НАНГУ вправ [13].

Отримані в ході педагогічного експерименту результати також свідчать про позитивні зміни у техніці та тактиці застосування спеціальних засобів і заходів фізичного впливу.

Зміни досліджуваних показників у курсантів Ег, Кг НАНГУ та ХНУВС після педагогічного експерименту (n = 120)

№ пор.	Показники техніко-тактичних дій	Група		t	p
		Ег X1±δ (n=60)	Кг X2±δ (n=60)		
1.	Активність дій	4,02 ±0,23	4,51±0,59	- 1,84	p<0,05
2.	Реалізаційна результативність	6,43±1,5	5,85±1,57	0,95	p>0,05
3.	Обсяг технічних дій	12,28±2,92	10,57±3,03	1,52	p>0,05
4.	Реалізаційна ефективність	0,21±0,04	0,18±0,01	2,10	p<0,05
5.	Асиметрія технічної підготовленості	0,85±0,04	0,90±0,02	- 3,56	p<0,01
6.	Якісний показник ефективності	0,33±0,15	0,19±0,11	2,77	p<0,01

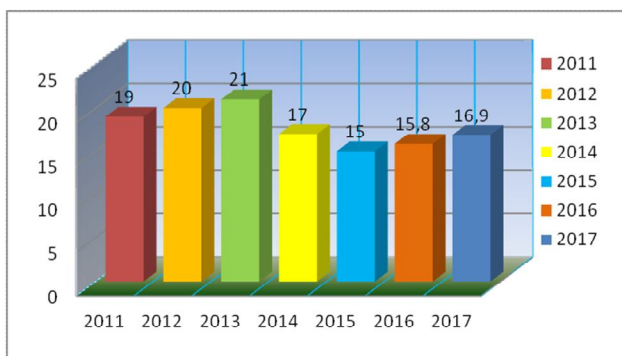

Рис. 6. Середній результат виконання курсантами вправи 2 (підтягування на перекладині) під час підсумкової атестації в період з 2011 по 2017 рр.

Висновки

У результаті досліджень розроблено і практично апробовано тренажер “Щит-1”. Експериментально підтверджено ефективність нового комплексу методичного забезпечення щодо його застосування з метою вдосконалення військово-прикладних навичок, спеціальних фізичних якостей курсантів-правоохоронців ВНЗ МВС України для виконання завдань за призначенням.

Показники спеціальної фізичної підготовленості та військово-прикладних навичок застосування засобів активної оборони та індивідуального захисту поліпшилися у порівнянні з контрольними групами. Результати дослідження впроваджені у практику спеціальної фізичної підготовки курсантів НАНГУ та ХНУВС.

Перспективи подальших розробок у зазначеному напрямку передбачають

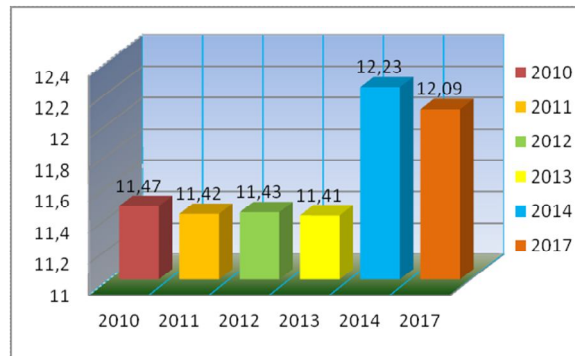

Рис. 7. Середній результат виконання курсантами вправи 32 (біг на 3 км) під час підсумкової атестації в період з 2011 по 2017 рр.

удосконалення техніки і тактики застосування заходів фізичного впливу у складі групи вилучення.

Список використаних джерел

1. Про Національну гвардію України [Електронний ресурс] : Закон України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/876-18> (дата звернення : 20.06.17). – Назва з екрана.
2. Про Національну поліцію [Електронний ресурс] : Закон України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/card/580-19> (дата звернення : 27.08.17). – Назва з екрана.
3. Носов, В. В. Спеціальна техніка в ОВС [Електронний ресурс] : Дидактичні матеріали до проведення практичних занять / В. В. Носов. – Режим доступу : <http://uchebnik-online.net/book/319-specialna-texnika-v-ovs-didaktichni-materiali-do-provedennya->

praktichnix-zanyat-v-v-nosov/8-14-zasobi-individualnogo-zaxistu.html (дата звернення : 25.10.17). – Назва з екрана.

4. Стоун, Дж. К. Большая энциклопедия оружия и доспехов. Оружие и доспехи всех времён и народов [Текст] / Дж. Стоун ; пер. с англ. – Москва : АСТ, Астрель, 2008. – С. 598, 599.

5. Закорко, І. П. Спеціальна фізична підготовка. Організаційно-методичні вказівки до викладання курсу [Текст] / І. П. Закорко. – Київ : КІВС, 2001. – 33 с.

6. Ендальцев, Б. В. Влияние физических упражнений на формирование адаптационных реакций организма человека [Текст] : тез. докл. итоговой науч. конф. за 2003 г. / Б. В. Ендальцев, В. Д. Мавроматис, Т. В. Альмамбетов. – Санкт-Петербург : ВИФК, 2004. – С. 47–49.

7. Нарзулаев, С. Б. Профессионально-прикладная физическая подготовка в системе профессиональной подготовки милиционеров [Текст] / С. Б. Нарзулаев, В. В. Беляков // Вестник Томского государственного педагогического университета. – 2007. – № 5. – С. 9–13.

8. Поддубный, О. Г. Дифференциальный подход к физической подготовке военнослужащих различных профессиональных групп в зависимости от условий и требований военно-профессиональной деятельности к их физическому состоянию [Текст] / О. Г. Поддубный, Г. Н. Сухорада, В. Н. Кирпенко // Физическое воспитание студентов. – 2009. – № 2. – С. 79–83.

9. Стрижак, А. П. Адекватность в действиях как критерий эффективности профессионально-прикладной физической подготовки курсантов учебных заведений МВД РФ [Текст] / А. П. Стрижак, Г. Н. Германов, И. А. Сабирова // Ученые записки университета имени П. Ф. Лесгафта. – 2012. – № 2. – С. 90–94.

10. Магльований, А. В. Проблеми та шляхи вдосконалення фізичної підготовки молодшого офіцерського складу [Текст] / А. В. Магльований, О. М. Боярчук // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2013. – № 1. – С. 44–48.

11. Моргунов, О. А. Удосконалення фізичної підготовки правоохоронців МВС України на початковому етапі навчання [Текст] / О. А. Моргунов // Честь і закон. – 2014. – № 2. – С. 46–49.

12. Вареньга, Ю. В. Удосконалення фізичної підготовки працівників МВС України на етапі професійного становлення [Текст] : дис. ... канд. наук з фіз. вих. і спорту : 24.00.02 / Ю. В. Вареньга. – Львів, 2015. – 262 с.

13. Інструкція з організації фізичної підготовки в Національній гвардії України [Текст] / С. В. Лещеня, І. П. Орленко, А. О. Мелешко, С. С. Забродський ; за заг. ред. О. О. Мальцева. – Київ : ГУ НГУ, 2014. – 140 с.

Стаття надійшла до редакції 23.11.2017 р.

Рецензент – кандидат медичних наук, доцент А. В. Стаднік, Національна академія Національної гвардії України, м. Харків, Україна

УДК 796.22;796.07

А. В. Хацаюк, А. А. Моргунов, О. А. Ярещенко

НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ВОЕННО-ПРИКЛАДНЫХ НАВЫКОВ ПРИМЕНЕНИЯ СРЕДСТВ ИНДИВИДУАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ И АКТИВНОЙ ОБОРОНЫ КУРСАНТАМИ-ПРАВООХРАНИТЕЛЯМИ

Рассмотрена проблема применения современных технических средств обучения, направленных на качественное и ускоренное совершенствование военно-прикладных навыков и специальной физической подготовленности курсантов МВД Украины.

Ключевые слова: курсанты, полицейские, современные технические средства обучения, средства индивидуальной защиты, средства активной обороны, тактическая подготовка, специальная физическая подготовка, выносливость, меры физического воздействия.

UDC 796.22;796.07

O. V. Hatsayuk, O. A. Morgunov, O. A. Yareshchenko

IMPROVEMENT OF MILITARY AND APPLIED SKILLS OF THE USE OF PERSONAL PROTECTIVE EQUIPMENT AND ACTIVE DEFENSE BY LAW ENFORCEMENT CADETS

The article deals with the problem of the use of modern technical means of training aimed at high-quality and accelerated improvement of military-applied skills and special physical training of cadets-law-enforcers.

Keywords: *cadets, policemen, modern technical means of training, personal protective equipment, active defense equipment, tactical training, special physical training, endurance, measures of physical influence.*

Хацаюк Олександр Володимирович – старший викладач кафедри фізичної підготовки та спорту Національної академії Національної гвардії України

Моргунов Олександр Анатолійович – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри спеціальної фізичної підготовки Харківського національного університету внутрішніх справ

Ярещенко Олег Артурович – кандидат наук з фізичного виховання, доцент, доцент кафедри спеціальної фізичної підготовки Харківського національного університету внутрішніх справ